

РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКАПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛОФОРМУЮЧОГО ПРОСТОРУ
PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS
IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION OF POTENTIAL-FORMING AREA

У статті здійснено обґрунтування принципів розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору. Загальноекономічні та специфічні принципи були виокремлені із урахуванням того, що основні принципи розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору визначаються з певних закономірностей, які виражають суспільні потреби. У дослідженні за використанням комплексного підходу було виокремлено загальноекономічні та специфічні принципи розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору. Обґрунтування загальноекономічних та специфічних принципів розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору має практичне значення, оскільки забезпечує ефективність дії механізму розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору. Механізм розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору включає в себе сукупність інституційних, фінансово-економічних, організаційних заходів, які направлені на управління економічним розвитком регіонів. Доведено, що побудова механізму вимагає виокремлення точок росту, що дозволяє сформувати перелік домінуючих та пріоритетних сфер економічної діяльності за регіонами для подальшої активізації потенціалу їх розвитку. Формування точок росту досягається на основі концентрації та зосередження конкурентних переваг в регіоні.

Ключові слова: розвиток, регіональна економічна система, регіон, трансформація потенціалоформуючого простору, потенціал.

The article substantiates the principles of the development of regional economic systems in the conditions of the transformation of the potential-forming space. The general economic and specific principles were singled out taking into account the fact that the main principles of the development of regional economic systems in the conditions of the transformation of the potential-forming space are determined by certain regularities that express public needs. In the study, using an integrated approach, general economic (complexity, historicism, objectivity, efficiency, scientificity, dialectic, balance, environmental friendliness) and specific (continuity, adaptability, subsidiarity, purposefulness, parity, integration, integrity, variability and identification of growth points) principles of development of regional economic systems in the conditions of transformation of the potential-forming space. The substantiation of general economic and specific principles of development of regional economic systems in the conditions of transformation of the potential-forming space is of practical importance, as it ensures the effectiveness of the mechanism of development of regional economic systems in the conditions of transformation of the potential-forming space. The mechanism of development of regional economic systems in the conditions of transformation of the potential-forming space includes a set of institutional, financial, economic, and organizational measures aimed at managing the economic development of regions. The implementation of these measures within the regions is carried out on the basis of the interaction of the subjects of influence on the development potential, the object of management, the selection of criteria and factors of influence, the balancing of the resource component in order to ensure the appropriate sustainability of regional development. Which collectively ensures the formation of a methodical approach to the construction of a mechanism for the development of regional economic systems in the conditions of the transformation of the potential-forming space. It is substantiated that the construction of the mechanism requires the identification of growth points, which allows forming a list of dominant and priority spheres of economic activity by region for further activation of their development potential. The formation of growth points is achieved on the basis of concentration and concentration of competitive advantages in the region.

Key words: development, regional economic system, region, transformation of potential-forming space, potential.

УДК 330.34:332.142

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure69-26>

Дергалюк М.О.

к.е.н.,

доцент кафедри економіки

і підприємництва,

Національний технічний

університет України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

Derhaliuk Marta

National Technical University of Ukraine

"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

of Kyiv

Постановка проблеми. Ендогенні та екзогенні чинники впливають на розвиток регіональних економічних систем, це вимагає від органів регіонального управління та місцевого самоврядування максимально раціонального використання наявних ресурсів та виявлення латентних потенційних можливостей, що спроможні позитивно вплинути на розвиток регіонів. Від розвитку

регіональних економічних систем залежить якість життя населення, інвестиційна привабливість, конкурентоспроможність регіонів, соціально-економічні умови, можливості щодо розширеного відтворення тощо.

На протязі війни економісти, експерти обговорюють ймовірні сценарії відновлення регіонів України після закінчення війни. Масове знищення

майна, існуючих управлінських та інфраструктурних зв'язків дають простір для переосмислення напрямів відбудови міст з урахуванням нових підходів до безпеки. Побудова нової моделі розвитку повинна бути безпечною, привабливою та інклюзивною. Для реалізації такого підходу необхідно використовувати стратегічний підхід, який враховує інтереси регіональної співпраці, розвитку співпраці з ЄС, встановлення конкурентних переваг в межах регіонів та держави в цілому. Відновлення виробничого, технічного, економічного потенціалів регіонів, як і формування сприятливого інвестиційного клімату, дозволить залучати інвестиції та підтримувати економічний розвиток в умовах скорочення міжнародної допомоги. В міжнародному досвіді відновлення країн в спільними є принципи лібералізації, економіки, експортна орієнтація країни, інноваційно-інвестиційних розвиток, створення нових робочих місць. Проте, не зважаючи на наявність достатніх ресурсів, неефективне їх використання не призведе до бажаного результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальними питаннями розвитку регіональних економічних систем із урахуванням сучасних змін займалися такі вчені, як: А. Амоша, В. Геєць, А. Даниленко, Д. Добрик [1], М. Мельник, О. Перепелюкова [4], О. Снігова, І. Сторонянська, Р. Тульчинський [9] та інші.

Свою увагу на значенні потенціалу регіону для його розвитку зосереджували увагу такі науковці, як: І. Бакум Л. Баценко, І. Бевз, З. Варналій, А. Гавриленко, М. Гедз, Л. Калініченко [2], Н. Краснокутська, М. Макаренко [3], В. Пила, В. Першина, О. Попело [5], С. Тульчинська [6–8], І. Ярошенко та інші.

Надаючи належне науковому доробку вітчизняних вчених, необхідно зазначити, що принципи децентралізації, які були впроваджені в Україні підвищують актуальність обґрунтування методологічних засад розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору у напрямі виокремлення принципів розвитку.

Метою даного дослідження є обґрунтування принципів розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору. Для досягнення мети у дослідженні було виокремлено та вирішено такі завдання:

- доведено актуальність та своєчасність даного дослідження;
- обґрунтовано специфічні принципи розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору;
- доведена доцільність виокремлення точок росту регіональних економічних систем, що дозволяє сформулювати перелік домінуючих та пріоритетних сфер економічної діяльності за регіонами для подальшої активізації потенціалу їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Основні принципи розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору визначаються з певних закономірностей, які виражають суспільні потреби. Принципи слід розглядати як сукупність ідей, положень, які формують основу розміщення продуктивних сил [9, с. 116]. З іншого боку принципи слід розглядати як пізнання певних особливостей здійснення функціональних закономірностей у розміщенні суб'єктів господарювання, галузевої економіки, різних господарських комплексів [7, с. 56]. Також, принципи можна розглядати з точки зору відповідних правил, устоїв в управлінні економічними процесами, політики держави [2, с. 84].

Загальні принципи розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору (комплексності, історизму, об'єктивності, ефективності, науковості, діалектичності, збалансованості, екологічності) не розкривають в повному обсязі діяльність механізму та не відображають забезпечення активізації потенціалу розвитку регіонів. Тому для стимулювання таких процесів доцільно виокремити специфічні принципи, які забезпечують розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору.

Так до специфічних принципів розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору можна віднести (рис. 1):

- принцип безперервності, який передбачає постійний оперативний та періодичний контроль всіх суб'єктів у встановлені терміни виходячи з умов та характеру їх діяльності. Застосування такого контролю дозволяє вчасно коригувати регіональні стратегії розвитку у напрямі задіявання потенціалу регіональних економічних систем;
- принцип адаптивності активізації потенціалу регіону передбачає пристосування регіональних економічних систем до змінних умов їх функціонування з найменшими втратами ресурсів та часу;
- принцип субсидіарності передбачає відповідний перерозподіл повноважень у відповідності до процесів децентралізації. Такі заходи супроводжуються концентрацією ресурсів на відповідному територіальному рівні управління, сприяють активізації ініціатив громад, гласність у прийнятті рішень, підвищення ролі органів місцевої влади у питаннях управління регіональними процесами на основі ефективності соціально-економічного розвитку, що забезпечує трансформацію потенціалоформуючого простору;
- принцип цілеспрямованості передбачає формування відповідних цілей перед органами влади в питаннях забезпечення ефективності соціально-економічного розвитку регіональних економічних

систем в умовах трансформації потенціалоформуєчого простору;

- принцип паритетності характеризує прозорість та рівність в питаннях регіонального розвитку та співпраці за умови формування відповідних зон в залежності від специфіки регіону;

- принцип інтеграційності характеризує регіональний розвиток на основі розширення регіональної спеціалізації та формуванні додаткових напрямів регіональної співпраці та розвитку для залучення латентного потенціалу та використання наявних можливостей розвитку;

- принцип цілісності характеризує залежність та взаємність всіх процесів, які відбуваються на певній території та сприяють її розвитку в умовах трансформації потенціалоформуєчого простору;

- принцип варіативності передбачає застосування методичного інструментарію для встановлення факторів впливу на процеси регіонального розвитку з подальшою розробкою відповідних заходів щодо активізації позитивних та нейтралізації негативних наслідків;

- принцип виокремлення точок росту передбачає отримання синергетичного ефекту від поєднання певних галузей, спеціалізації та інноваційного розвитку, інвестиційних ресурсів, людського капіталу та забезпечує регіональний розвиток.

Таким чином, обґрунтування загальноекономічних та специфічних принципів розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуєчого простору має не тільки теоретико-методологічне значення, а й

прикладний характер, оскільки забезпечує ефективність дії механізму розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуєчого простору.

Напрями застосування різних процесів моделювання розвитку регіональних економічних систем дозволяють спрогнозувати перебіг взаємодії та розвитку таких процесів, визначити змін у силі та характеру впливу зовнішнього середовища на ці процеси, що дозволяє більш ефективно розробляти відповідні напрями та заходи щодо мінімізації негативного впливу та стимулювання позитивних змін.

Виокремлення точок росту дозволяє сформулювати перелік домінуючих та пріоритетних сфер економічної діяльності за регіонами для подальшої активізації потенціалу їх розвитку. Формування точок росту досягається на основі концентрації та зосередження конкурентних переваг в регіоні [5, с. 65]. Такий принцип досягається на основі запровадження інноваційно-інвестиційної парадигми, яка і формує відповідні точки росту регіональної приналежності. За рахунок їх постійного росту та стимулювання забезпечує відповідні імпульси до регіонів, які є менш розвиненими по відношенню до певного регіону, тим самим створюється ефекти «ударної хвилі». Такі точки формуються на основі впровадження та розвитку інноваційної продукції, яка є специфічною для інших регіонів, тим самим створюючи для регіону конкурентні переваги в даному сегменті.

Так, розглядаючи відповідні теорії щодо формування «полюсів росту», «центрів розвитку»,

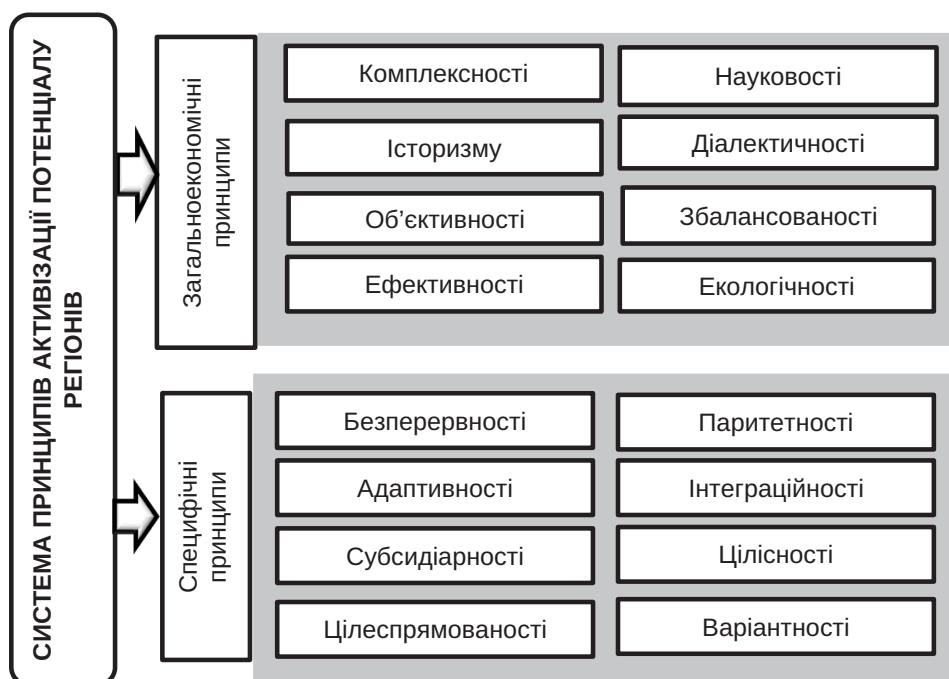

Рис. 1. Класифікація принципів розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуєчого простору

Джерело: розроблено авторкою

«осі розвитку» та їх спільні концептуальні основи, необхідно виокремити принцип взаємопроникнення економічних зав'язків, який характеризує створення виробничих зав'язків між регіонами на основі взаємодоповнення та розвитку обслуговуючого виробництва [3, с. 15; 4, с. 83]. Такі зв'язки сприяють загальному соціально-економічному розвитку регіонів, збільшують рівень міжрегіональної співпраці, стимулюють зовнішньоекономічну діяльність. Концентруючи увагу на зовнішньому розвитку регіонів слід не забувати про місцевий розвиток враховуючи наявні соціальні проблеми та диспропорції, які і спричиняють виникнення таких зав'язків. Найчастіше такі точки росту формуються у прилеглих регіонах, на основі стимулювання їх потенціалу щодо створення таких точок росту, та сприяють загальному регіональному розвитку та співпраці.

Висновки. У дослідженні за використанням комплексного підходу було виокремлено загальноекономічні (комплексності, історизму, об'єктивності, ефективності, науковості, діалектичності, збалансованості, екологічності) та специфічні (безперервності, адаптивності, субсидіарності, цілеспрямованості, паритетності, інтеграційності, цілісності, варіантності та виокремлення точок росту) принципи розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору.

Обґрунтування загальноекономічних та специфічних принципів розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору має практичне значення, оскільки забезпечує ефективність дії механізму розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору.

Механізм розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору включає в себе сукупність інституційних, фінансово-економічних, організаційних заходів, які направлені на управління економічним розвитком регіонів. Реалізація цих заходів в межах регіонів здійснюється на основі взаємодії суб'єктів впливу на потенціал розвитку, об'єкту управління, виділення критеріїв та факторів впливу, збалансування ресурсної складової з метою забезпечення відповідної стійкості регіонального розвитку. Що в сукупності забезпечує формування методичного підходу до побудови механізму розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору.

Подальших досліджень вимагають питання розроблення стратегем управління потенціалом регіональних економічних систем із урахуванням впливу сучасних негативних викликів, що пов'язані із військовими діями на території України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Добрик Д.О. Структурні складові соціально-економічного потенціалу регіону. *Інтелект XXI*. 2019. № 1. С. 29–32.
2. Калініченко Л.Л. Механізм управління потенціалом соціально-економічного розвитку регіонів. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 37(1). С. 84–89.
3. Макаренко М.В. Економічний потенціал регіону як основа його розвитку. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 3. С. 13–18.
4. Перепелюкова О.В., Красноносова О.М. Аспекти формування складових організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні. *Економіка і право*. 2017. № 1. С. 82–86.
5. Попело О.В. Аналіз ресурсного потенціалу регіонів України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. Вип. 2(14). С. 64–83.
6. Тульчинська С.О. Розвиток інтелектуально-інноваційної системи регіонів в умовах становлення економіки знань. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 16. С. 28–31.
7. Тульчинська С.О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти : монографія. Київ, НТУУ «КПІ», 2009. 488 с.
8. Тульчинська С.О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України : монографія. Херсон, Ви-во «ПП Вишемирський В.С.», 2014. 210 с.
9. Тульчинський Р.В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика : монографія. Херсон, Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2018. 400 с.
10. Яскал І.В. Категорії «економічний простір» і «просторова економіка» в регіональних дослідженнях. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2016. № 2 (13), том 1. С. 48–54.

REFERENCES:

1. Dobryk, D.O. (2019). Strukturni skladovi sotsialno-ekonomichnoho potentsialu rehionu [Structural components of the socio-economic potential of the region]. *Intelekt XXI*, vol. 1, pp. 29–32.
2. Kalinichenko, L.L. (2018). Mekhanizm upravlinnia potentsialom sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv [The mechanism of managing the potential of socio-economic development of regions]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, vol. 37(1), pp. 84–89.
3. Makarenko, M.V. (2017). Economic potential of the region as a basis of its development. [Economic potential of the region as a basis for its development]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, vol. 34, pp. 12–18 [in Ukrainian].
4. Perepelyukova, O.V., Krasnonosova, O.M. (2017). Aspekti formuvaniya skladovih organizacino-ekonomichnogo mehanizmu upravliniya innovacynim rozvitkom rehioniv v Ukraine [Aspects of formation of com-

ponents of the organizational and economic mechanism of management of innovative development of regions in Ukraine]. *Economy and law*, vol. 1, pp. 82–86.

5. Popelo, O.V. (2018), Analiz resursnoho potentsialu rehioniv Ukrainy [Analysis of the resource potential of the regions of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 2(14), pp. 64–83.

6. Tulchynska, S.O. (2012), Rozvitik intelektualno-snpvasiyqnoi sistemi regioniv v umovah stanovleniya ekonomiki znaniy [Development of the intellectual and innovative system of regions in the conditions of the formation of the knowledge economy]. *Investments: practice and experience*, vol. 16, pp. 28–31.

7. Tulchynska, S.O. (2009), Intelektual'no-innovatsijna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical

cal and methodological aspects], NTUU «KPI», Kyiv, [in Ukrainian].

8. Tulchynska S.O. (2014), Determinanty stanovlenia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Prospects and dominants of the development of the intellectual and innovative system of the regions of Ukraine], "PP Vyshemirsky V.S.", Kherson, [in Ukrainian].

9. Tul'chyns'kyj, R.V. (2018), Determinanty stanovlenia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo "PP Vyshemyrsky V.S.", Kherson, [in Ukrainian].

10. Yaskal, I.V. (2016). Katehorii "ekonomichniy prostir" i "prostorova ekonomika" v rehionalnykh doslidzhenniakh. [Categories "economic space" and "spatial economy" in regional studies]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, vol. 2 (13), no. 1, pp. 48–54.